

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

**ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ**

Филологиялық серия
1997 жылдан бастап шығады

**ВЕСТНИК
ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТА**

Филологическая серия
Издается с 1997 года

ISSN 2710-3528

№2 (2024)

Павлодар

**НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
ТОРАЙГЫРОВ УНИВЕРСИТЕТА**

Филологическая серия

выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

О постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания

№ KZ30VPY00029268

выдано

Министерством информации и общественного развития
Республики Казахстан

Тематическая направленность

публикация материалов в области филологии

Подписной индекс – 76132

<https://doi.org/10.48081/SKTF9148>

Бас редакторы – главный редактор

Жусупов Н. К.

д.ф.н., профессор

Заместитель главного редактора

Анесова А. Ж., *доктор PhD*

Ответственный секретарь

Уайханова М. А., *доктор PhD*

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Дементьев В. В., *д.ф.н., профессор (Российская Федерация)*

Еспенбетов А. С., *д.ф.н., профессор*

Трушев А. К., *д.ф.н., профессор*

Маслова В. А., *д.ф.н., профессор (Белоруссия)*

Пименова М. В., *д.ф.н., профессор (Российская Федерация)*

Баратова М. Н., *д.ф.н., профессор*

Аймухамбет Ж. А., *д.ф.н., профессор*

Шапауов Ә. Қ., *к.ф.н., профессор*

Шокубаева З. Ж., *технический редактор*

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов

При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

<https://doi.org/10.48081/PUEB6017>

***G. A. Kuzembayeva, T. F. Vakhitova**

K. Zhubanov Aktobe Regional University,

Republic of Kazakhstan, Aktobe

*email: kuzembayeva@mail.ru

CONCEPTUALIZATION OF PARENTS IN THE KAZAKH CULTURE: ETHNOPSYCHOLINGUISTIC STUDY

Cultural values, comprising socially formed beliefs and standards, govern individuals within a specific group's behavior and are seen as an essential component of a society's identity, frequently reflecting long-standing practices, traditions, and ideas. Family is regarded as the main foundation of many societies and cultures, in which parents are regarded as protectors, caretakers of children and are treated with great respect. The purpose of our study is to describe the conceptualization of parents in the linguistic consciousness of the Kazakh language and culture bearers and define the ethnic content of the value ama-ana / parents in the Kazakh linguistic culture. The study employed a complex of methods including lexicographic, linguistic, content, and cognitive analysis, as well as the word association test among 563 Kazakh language and culture bearers. The research data comprised dictionaries of the Kazakh language, Kazakh paroemia and aphorisms, and association responses. The results showed that parents are conceptualized as loving and caring beloved family members, which upbringing is very important for their children, and have a great value such as wealth and gift in the Kazakh linguistic culture. The study findings will contribute to a more in-depth knowledge of the concept under consideration and its function in Kazakh society from a psycholinguistic standpoint. The practical value of the research findings can be seen in effective cross-cultural relationships and the utilization of study materials in linguistic courses.

Keywords: linguistic consciousness, Kazakh culture, parents, value, conceptualization.

Introduction

Studies of cultural values from the ethnic perspective are becoming increasingly important in psycholinguistics, which in the 21st century [1], as

considered by Tarasov (2004), is the psycholinguistics of consciousness [2]. A complex and systemically organized linguistic consciousness comprises the ethnic specificity, which is isomorphically represented at all levels and in all structures [3].

Psycholinguistic word association experiments can bring researchers closer to understanding the features of the vision of the world and its assessment by the national linguistic consciousness [4]. They allow researchers to not only study the similarities and differences between the worldviews of different linguistic cultures, but also to shed light on the systemic nature of the linguistic worldview of a certain linguistic culture.

However, at present in psycholinguistics there is little empirical evidence of the Kazakh language and culture bearers' value orientations, the ethnic content of the cultural values [5], the place of family and relative values in the system of cultural values, and the conceptualization of family and relative values in the linguistic consciousness of the Kazakhs. The relevance of the study of values lies in the fact that without a clear scientific understanding of the essence and characteristics, the place and role of the axiological foundations of society, it is impossible to predict the further development of society [6].

The study is aimed at describing the conceptualization of parents in the linguistic consciousness of the Kazakh language and culture bearers and defining the ethnic content of the value ара-ана / parents in the Kazakh linguistic culture. The study findings will contribute to the in-depth understanding of the concept under study and its role in the Kazakh culture from the psycholinguistic perspective. The practical significance of the research results is seen in effective cross-cultural interactions and the use of study materials in linguistic courses.

Materials and Methods

The present study is aimed at investigating the conceptualization of parents in the linguistic consciousness of the Kazakh language and culture bearers and the ethnic content of the value ара-ана / parents in the Kazakh linguistic culture. The study employed a complex of methods including lexicographic, linguistic, content, and cognitive analysis, as well as the word association test. The research data comprised dictionaries of the Kazakh language, Kazakh paroemia and aphorisms, and association responses. Participants of the word association test comprised 563 native Kazakhs, representing Kazakh language and culture. The questionnaire in Google Forms was administered via WhatsApp messenger with prior consent of the respondents.

Results and Discussion

The analysis of Kazakh dictionaries [7-9] outlined the definition of the lexeme ара-ана by the synonymous word «әке-шеше» (parents).

The paremiological analysis demonstrated the semantic components of the value ара-ана / parents in the Kazakh linguistic culture such as:

Value, wealth and gift:

[1] Ата-ананың қадірін, балалы болғанда білерсің. / You will know the value of parents when you have children.

Family members and beloved people:

[2] Ананың көңілі балада, Баланың көңілі далада. / The mother's attention is on the child; the child's attention is outside.

[3] Ата-анадан жар жақын. / The spouse is closer than parents.

Education and upbringing:

[4] Баланың бас ұстазы – ата-ана. / The main teacher of the child is the parents.

[5] Бала өсірген ата-ана

Бала болып ойнайды.

Бала оқытқан ұстаздар

Бала болып ойлайды. /

Parents who raise a child

Play like a child.

Teachers who teach a child

Think like a child.

The analysis of Kazakh aphorisms adds to the semantic components of the value ата-ана / parents such as Value, wealth and gift:

Ата-ана қадірін білмеген – халық қадірін біле алмас. Халық қадірін білмеген – ата-ана қадірін біле алмас. (Ғ. Мұстафин) / Those, who do not know the value of parents, could not know the value of the people. Those, who do not know the value of the people, could not know the value of parents. (G. Mustafin), and Education and upbringing:

Балаға берілген бірінші тәрбие ата-анасын, туысын, жолдасын сыйлауға үйретуден басталады (Ы. Алтынсарин) / The first upbringing given to a child begins with teaching to respect parents, relatives, and friends/spouse (Y. Altynsarin)

The analysis of Kazakh paroemia revealing such semantic components of the value ата-ана / parents in the Kazakh linguistic culture as Value, wealth and gift (20 %), Family members and beloved people (40 %), Education and upbringing (40 %) were in line with the analysis of Kazakh aphorisms actualizing such semantic components of the value ата-ана / parents as Value, wealth, and gift (50 %) and Education and upbringing (50 %).

The associative experiment resulted in 906 associative responses on the stimulus ата-ана / parents with 158 different reactions, of which 72 were stated once. The association field АТА-АНА / PARENTS is demonstrated in Table 1.

Table 1 – The Association Field АТА-АНА / PARENTS

Centre	отбасы/family 95, тәрбие/upbringing 91, байлық/wealth 88, махаббат/love 42, қамқор/caregiver 39, әке-шеше/parents 36, жақын адамдар/close people 32, қолдау/support 22,
Near periphery	жыллулық/warmth 17, мейірім/mercy 17, бақыт/happiness 16, қорған/protector 16, ең аяулы жан/the most loving people 14, жарық дүниеге әкелуші/the one who gives birth 13, құрмет/respect 12, үй/home 12, бала-шаға/children 11, өмір сыйлаушы/birth giver 11, тірек/support 10, бала/child 10,
Far periphery	жәннат/paradise 9, өмір/life 9, жанашыр/compassionate 8, жанұя/family 7, қазына/treasure 7, мама/mother 7, өмір мәні/meaning of life 7, родители/parents 7, ана/mother 6, әке/father 6, жүрек/heart 5, көмек/help 5, қанат/wings 5, мама папа/mother father 5, барым/all I have 4, бағыт беруші/guide 4, еркелік/pampering 4, жақсы көру/to love 4, жаным/soul 4, Отан/homeland 4, өміріміздің маңызды бөлігі/important part of our life 4, сүйіспеншілік/love 4, ата-әже 3, асыл жан/noble 3, ақылшы/wise 3, денсаулық/health 3, жақсылық/goodness 3, әрдайым жанында/always with you 3, дұрыс жол көрсетуші/guide on the right path 3, қадірлі/dear 3, қымбат/darling 3, қуаныш/joy 3, сезім/feeling 3, сенім/faith 3, сүйеніш/support 3, туыс/relative 3, уайымдау/to worry 3, ұя/nest 3, ақша/money 2, асыраушы/breadwinner 2, алтын/gold 2, асқар тау/mountain 2, әже/grandmother 2, бағдар/guide 2, бағалау/appreciate 2, еркіндік/freedom 2, жалғыздарым/only 2, жақын дос/close friend 2, жанның бөлшегі/piece of soul 2, жауапкершілік/responsibility 2, жылы жер/warm place 2, кеңес беруші/advisor 2, қайырым/goodwisher 2, қауіпсіздік/safety 2, өмірдегі басты рөлдегі (ерекше орындағы) адам/people with main role and special place 2, пана/shelter 2, парыз/duty 2, папа/father 2, сүйікті/beloved 2, тілекші/good wisher 2, туған/native, түсіністік/understanding 2, ұлы/great 2, үлгі/model 2, ыстық/dear 2, шаңырақ/home 2,
Outer periphery	абзал жандар/good people, адалдық/honesty, аққу/swan, алақан/palm, Алланың бізге берген сыйы/God's gift to us, аман жүрсінші/stay safe, алтын адамдар/golden people, әке-шеше/parents, ауызбіршілік/unity, әліппе/alphabet, әлем/the world, әпке/sister, басты орын алу/take the main place, бауырлар/ blood relatives, бастапқы дәнекер/primary connector, баға жетпес асыл/priceless precious, бәйтерек/supporter, борыш/duty, бесік/cradle, біртұтас ұлт/united nation, бабалар/ancestors, батыр матыра матыра, бүкілін жасау/making the whole, береке/blessing, Гүлзия/Gulzia, жайлылық/comfort, жауап/answer, жәрдемші/ helper, жүрек жалғанған адамдар/people close to heart, жебеуші періштелер/supporting angels, жүректің оты/fire of the heart, жұмыс/work, заңды өкіл/legal representative, керемет/wonderful, киелі/sacred,

	<p>канағат/satisfaction, қасиетті ұғым/sacred concept, қызығушылық/interest, құдайдан амандығын тілеу/to pray for God's safety, өмірдегі құндылық/value in life, даналық/wisdom, мемлекет/the state, міндет/duty, мүмкіндік/opportunity, намыс/honor, немере/grandson, отбасының алтын діңгегі/the golden pillar of the family, орны бөлек жандар/people on a different place, бата/ blessing, оқу/study, ошак/hearth, ойлайтын адамдар/thinking people, өмірдің жақсы жаманын үйрету/teach the good and bad of life, өмір мәнін білетін/know the meaning of life, пахан махан/pahan mahan, рахмет/thanks, риза қылу/to please, стартап/startup, сыйластық/respect, сені іздейтін адамдар/people looking for you, сені қалай бар солай қабылдай алатын/could accept you as you are, іні/younger brother, тау/mountain, тығыз қарым-қатынас/close relationship, тамақ/food, Темірбек/Temirbek, үлкен/big, үйдегілер/householders, ұйым/organization, ұрпақ/generation, шуақ/sunshine, шаттық/joy.</p>
--	--

As a result of the cognitive analysis of the association field АТА-АНА / PARENTS in the Kazakh language, we distinguished the semantic zones where the order of the components is determined by their number. The semantic zones of the association field АТА-АНА / PARENTS in the Kazakh linguistic consciousness are Love, care (27.59 %), Family members, people (23.84 %), Close, beloved people (14.57 %), Education, upbringing (12.36 %), Wealth, gift (11.59 %), Support (6.29 %), Home, household goods (1.88 %), Place (1.22 %), Responsibility, duty (0.66 %). Associations in semantic zones are given in decreasing order of their frequency:

Family members, people: отбасы/family 95, әке-шеше/parents 36, бала-шаға/children 11, бала/child 10, жанұя/family 7, мама/mother 7, родители/parents 7, ана/mother 6, әке/father 6, мама папа/mother father 5, ата-әже 3, туыс/relative 3, әже/grandmother 2, папа/father 2, туған/native 2, әке-шеше/parents, әпке/sister, баты матя/batya matya, бабалар/ancestors, бауырлар/ blood relatives, біртұтас ұлт/united nation, Гүлзия/Gulzia, немере/grandson, пахан махан/pahan mahan, Темірбек/Temirbek, іні/younger brother, үйдегілер/householders, ұрпақ/generation, ұйым/organization,

Wealth, gift: байлық/wealth 88, қазына/treasure 7, ақша/money 2, алтын/gold 2, бағалау/appreciate 2, Алланың бізге берген сыйы/God's gift to us, баға жетпес асыл/priceless precious, береке/blessing, стартап/startup,

Education, upbringing: тәрбие/upbringing 91, бағыт беруші/guide 4, ақылшы/advisor 3, дұрыс жол көрсетуші/guide on the right path 3, бағдар/guide 2, кеңес беруші/advisor 2, әліппе/alphabet, даналық/wisdom, жауап/answer,

ойлайтын адамдар/thinking people, оқу/study, өмірдің жақсы жаманын үйрету/teach the good and bad of life, өмір мәнін білетін/know the meaning of life,

Love, care: махаббат/love 42, қамқор/caregiver 39, жылулық/warmth 17, мейірім/mercy 17, бақыт/happiness 16, жарық дүниеге әкелуші/birth giver 13, құрмет/respect 12, өмір сыйлаушы/birth giver 11, жанашыр/compassionate 8, еркелік/pampering 4, жақсы көру/to love 4, сүйіспеншілік/love 4, әрдайым жаныңда/always with you 3, денсаулық/health 3, жақсылық/goodness 3, қуаныш/joy 3, сезім/feeling 3, сенім/faith 3, уайымдау/to worry 3, асыраушы/breadwinner 2, қайырым/goodwisher 2, тілекші/good wisher 2, еркіндік/freedom 2, қауіпсіздік/safety 2, пана/shelter 2, түсіністік/understanding 2, аман жүрсінші/stay safe, аққу/swan, киелі/sacred, қасиетті ұғым/sacred concept, адалдық/honesty, алақан/palm, ауызбіршілік/unity, бастапқы дәнекер/primary connector, бүкілін жасау/making the whole, жайлылық/comfort, жәрдемші/helper, жебеуші періштелер/supporting angels, керемет/wonderful, қанағат/satisfaction, қызығушылық/interest, құдайдан амандығын тілеу/to pray for God's safety, мүмкіндік/opportunity, намыс/honor, бата/blessing, рахмет/thanks, риза қылу/to please, сыйластық/respect, тау/mountain, тығыз қарым-қатынас/close relationship, үлкен/big, шуақ/sunshine, шаттық/joy,

Support, help: қолдау/support 22, қорған/protector 16, тірек/support 10, көмек/help 5, сүйеніш/support 3, бәйтерек/supporter,

Close, beloved people: жақын адамдар/close people 32, ең аяулы жан/the most loving people 14, жәннат/paradise 9, өмір/life 9, өмір мәні/meaning of life 7, жүрек/heart 5, қанат/wings 5, барым/all I have 4, жаным/soul 4, өміріміздің маңызды бөлігі/important part of our life 4, қадірлі/dear 3, қымбат/darling 3, асыл жан/noble 3, асқар тау/mountain 2, жалғыздарым/only 2, жақын дос/close friend 2, жанның бөлшегі/piece of soul 2, өмірдегі басты рөлдегі (ерекше орындағы) адам/people with main role and special place 2, сүйікті/beloved 2, ұлы/great 2, үлгі/model 2, ыстық/dear 2, абзал жандар/good people, алтын адамдар/golden people, басты орын алу/take the main place, жүрек жалғанған адамдар/people close to heart, жүректің оты/fire of the heart, жұмыс/work, заңды өкіл/legal representative, өмірдегі құндылық/value in life, отбасының алтын діңгегі/the golden pillar of the family, орны бөлек жандар/people on a different place, сені іздейтін адамдар/people looking for you, сені қалай бар солай қабылдай алатын/could accept you as you are,

Home, household goods: үй/home 12, шаңырақ/home 2, бесік/cradle, ошақ/hearth, тамақ/food,

Place: Отан/homeland 4, ұя/nest 3, жылы жер/warm place 2, әлем/the world, мемлекет/the state,

Responsibility, duty: жауапкершілік/responsibility 2, парыз/duty 2, борыш/duty, міндет/duty.

Table 2 presents the ratio of semantic zones of the association field ATA-AHA / PARENTS.

Table 2 – The Semantic Zones of the Association Field ATA-AHA / PARENTS

Semantic Zones	Quantity	Percentage
Love, care	250	27.59
Family members, people	216	23.84
Close, beloved people	132	14.57
Education, upbringing	112	12.36
Wealth, gift	105	11.59
Support, help	57	6.29
Home, household goods	17	1.88
Place	11	1.22
Responsibility, duty	6	0.66
Total	906	100

The table shows that the most voluminous semantic zones of the association field ATA-AHA / PARENTS are Love, care (27.59 %), Family members, people (23.84 %), Close, beloved people (14.57 %), Education, upbringing (12.36 %), Wealth, gift (11.59 %). Thus, the semantics of the value ата-ана / parents in the Kazakh linguistic culture comprise very warm, loving, and caring relationships among the beloved family members, the importance of parental upbringing and their conceptualization as wealth and gift. These findings go in line with Baizakova & Duisekova (2023), stating the representation of the closely related concept отбасы / family as unity, children, a warm nest, a woman, family members, etc. [10].

Conclusions

The study investigated the conceptualization of parents in the linguistic consciousness of the Kazakh language and culture bearers and define the ethnic content of the value ата-ана / parents in the Kazakh linguistic culture.

The paremiological analysis demonstrated the semantic components of the value ата-ана / parents in the Kazakh linguistic culture such as Value, wealth and gift, Family members and beloved people, Education and upbringing. The analysis of Kazakh aphorisms added to the semantic components of the value ата-ана / parents such as Value, wealth and gift and Education and upbringing.

The associative experiment resulted in the voluminous association field of the value under study, including 906 associative responses with 158 different reactions, of which 72 were stated once. The semantic zones of the association field ATA-AHA / PARENTS in the Kazakh linguistic consciousness included Love, care, Family members, people, Close, beloved people, Education, upbringing, Wealth, gift, Support, Home, household goods, Place, Responsibility, duty. Thus,

the semantics of the value ата-ана / parents in the Kazakh linguistic culture comprise very warm, loving, and caring relationships among the beloved family members, the importance of parental upbringing and their conceptualization as wealth and gift.

Funding Statement

The research is funded by the Science Committee of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan (Grant No. AP13268778).

References

1 **Vakhitova, T., Kuzembayeva, G., Yergazina, A., Zhumakhanova, A., Khayrullina, R.** Kazakh and Russian Kinship Terminology : The Comparative Linguistic and Cultural Analysis of Lacunae // Eurasian Journal of Applied Linguistics. – 2022. – № 8(1). – P. 28–43.

2 **Тарасов, Е. Ф.** Общечеловеческие ценности: проект исследования // Вопросы психолингвистики. – 2012. – № 1(15). – С. 9–17.

3 **Пищальникова, В. А.** Динамика базовых ценностей и речевая практика социума // Человек : образ и личность. – 2017. – С. 146–160.

4 **Караулов, Ю. Н.** Показатели национального менталитета в ассоциативно-вербальной сети / Языковое сознание и образ мира. – М. : Институт языкознания РАН, 2000. – С. 191–206.

5 **Kuzembayeva, G.** Axiological Dimension of Citizenship and Patriotism in a Worldview of Kazakhs : A Psycholinguistic Study // East European Journal of Psycholinguistics. – 2023. – №10 (1). – P. 116–135.

6 **Шорманбаева, Д. Г.** Адаптация личности в условиях социокультурной адаптации общества : Дисс. на соиск. уч. степ. доктора философии (PhD). – Алматы, 2014.

7 **Бұралқыұлы, М.** Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі. – Алматы : Мектеп, 2008. – 367-б.

8 Қазақ әдеби тілінің сөздігі. 2-том. А-Б. Құраст. Ф. Қалиев, С. Бизақов, О. Нақысбеков, С. Мырзабеков, А. Жаңабекова, А. Фазылжанова, Қ. Күдерінова, Б. Сүйеркүлова. – Алматы, 2011.

9 Қазақ сөздігі (Қазақ тілінің біртөмдік үлкен түсіндірме сөздігі). Құраст. Н. Уәли, Р. Шойбеков, Қ. Күдерінова, О. Жұбаева, А. Жаңабекова. – Алматы : Дәуір, 2013.

10 **Байзакова, В. Е., Дүйсекова, К. К.** Тілдік санадағы «отбасы/family» концептісі // ҚазҰУ Хабаршысы. Филология сериясы. – 2023. – №1 (189). – Б. 13–20.

References

1 **Vakhitova, T., Kuzembayeva, G., Yergazina, A., Zhumakhanova, A., Khayrullina, R.** Kazakh and Russian Kinship Terminology: The Comparative Linguistic and Cultural Analysis of Lacunae // Eurasian Journal of Applied Linguistics. – 2022. – № 8(1). – P. 28–43.

2 **Tarasov, E. F.** Obshhechelovecheskie cennosti: proekt issledovanija [Common human values: research project] [Text] // Voprosy psiholingvistiki. – 2012. – № 1(15). – P. 9–17. [in Russian].

3 **Pishchalnikova, V. A.** Dinamika bazovyh cennostej i re-chevaya praktika sociuma [Basic values dynamics and society speech practice] // Chelovek : Obraz i sushchnost, 2017. – P. 146–160 [in Russian].

4 **Karaulov, Ju. N.** Pokazateli nacional'nogo mentaliteta v associativno-verbal'noj seti [Indicators of the national mentality in the associative-verbal network In Linguistic consciousness and the image of the world] / Jazykovoe soznanie i obraz mira [Linguistic consciousness and the image of the world]. – Moscow : Institute of Linguistics RAS, 2000. – P. 191–206 [in Russian].

5 **Kuzembayeva, G.** Axiological Dimension of Citizenship and Patriotism in a Worldview of Kazakhs : A Psycholinguistic Study // East European Journal of Psycholinguistics. – 2023. – №10 (1). – P. 116–135.

6 **Shormanbaeva, D. G.** Adaptacija lichnosti v uslovijah sociokul'turnoj transformacii obshhestva [Adaptation of a person in the context of sociocultural transformation of society] / A thesis for the degree of PhD in Philology. – Almaty, 2014 [in Russian].

7 **Buralkyuly, M.** Qazaq tilinin tusindirme sozdigi [Explanatory Dictionary of the Kazakh language]. – Almaty : Mektep, 2008 [in Kazakh].

8 Qazaq adebi tiliniñ sozdigi [Dictionary of the Kazakh literary language]. Volume 2. A. B. Kaliyev, S. Bizakov, O. Nakysbekov, S. Myrzabekov, A. Zhanabekova, A. Fazylzhanova, K. Kuderinova, B. Suyerkulova (Eds.). – Almaty, 2011 [in Kazakh].

9 Qazaq sozdigi (Qazaq tilinin birtomdyq ulken tusindirme sozdigi) [Kazakh dictionary (One Volume Large Explanatory Dictionary of the Kazakh language)]. N. Uali, R. Shoibekov, K. Kuderinova, O. Zhubaeva, A. Zhanabekova (Eds.). – Almaty: Daur, 2013.

10 **Baizakova, V. E., Duisekova, K. K.** Tildik sanadagy «otbasy/family» konceptisi [The concept of «otbasy/family» in linguistic consciousness] // KazNU Bulletin. Philology series. – 2023. – №1 (189). – P. 13–20 [in Kazakh].

Received 29.01.24.

Received in revised form 02.02.24.

Accepted for publication 03.06.24.

*Г. А. Құзембаева, Т. Ф. Вахитова

Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті,

Қазақстан Республикасы, Ақтөбе қ.

29.01.24 ж. баспаға түсті.

02.02.24 ж. түзетулерімен түсті.

03.06.24 ж. басып шығаруға қабылданды.

ҚАЗАҚ МӘДЕНИЕТІНДЕГІ АТА-АНАНЫҢ КОНЦЕПТІЛЕНУІ: ЭТНОПСИХОЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕУ

Әлеуметтік қалыптасқан нанымдар мен стандарттарды қамтитын мәдени құндылықтар белгілі бір топтағы жеке тұлғалардың мінез-құлқын басқарады және қоғамның жеке басының маңызды құрамдас бөлігі ретінде қарастырылады, сонымен қатар көбінесе бұрыннан келе жатқан тәжірибелерді, дәстүрлер мен идеяларды көрсетеді. Отбасы көптеген қоғамдар мен мәдениеттердің негізі ретінде қарастырылады, отбасы мүшелері арасында ата-аналар балаларына қамқорлық жасау арқылы оларды қорғаушы ретінде әрекет етеді, әрі ата-аналарға үлкен құрметпен қарайды. Біздің зерттеуіміздің мақсаты – қазақ тілі мен мәдениеті иелерінің тілдік санасындағы ата-аналардың концептіленуін сипаттау және қазақ лингвомәдениетіндегі ата-ана құндылығының этникалық мазмұнын анықтау. Зерттеуде лексикографиялық, лингвистикалық, контент және когнитивтік талдауды, сондай-ақ 563 қазақ тілі мен мәдениеті арасында жүргізілген ассоциативті экспериментті қамтитын әдістер кешені пайдаланылды. Зерттеу материалдарына қазақ тілінің сөздіктері, қазақ паремиялары мен афоризмдері енген тілдік материалдар және респонденттердің ассоциативті реакциялары кірді. Нәтижелер көрсеткендей, қазақ лингвомәдениетіндегі ата-аналар тәрбиесі балалары үшін өте маңызды және байлық пен сыйлық ретінде үлкен құндылыққа ие, отбасының сүйіспеншілікке толы және қамқор сүйікті мүшелері ретінде тұжырымдалады. Зерттеу нәтижелері қарастырылып отырған ұғымды, сондай-ақ оның мазмұны мен қазақстандық қоғамдағы ролін психолінгвистикалық тұрғыдан тереңірек түсінуге ықпал

ететін болады. Зерттеу нәтижелерінің тәжірибелік құндылығы тиімді мәдениетаралық байланыстарда және лингвистикалық курстарда зерттеу материалдарын қолдануда көрінеді.

Кілтті сөздер: тілдік сана, қазақ мәдениеті, ата-аналар, құндылық, концептуализация.

**Г. А. Кузембаева, Т. Ф. Вахитова*

Актюбинский региональный университет имени К. Жубанова,

Республика Казахстан, г. Актөбе.

Поступило в редакцию 29.01.24.

Поступило с исправлениями 02.02.24.

Принято в печать 03.06.24.

КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЯ РОДИТЕЛЕЙ В КАЗАХСКОЙ КУЛЬТУРЕ: ЭТНОПСИХОЛИНГВИСТИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ

Культурные ценности, включающие социально сформированные убеждения и стандарты, управляют поведением индивидов в рамках определенной группы и рассматриваются как важнейший компонент идентичности общества, часто отражающий давние практики, традиции и идеи. Семья рассматривается как основа многих обществ и культур, в которых родители выступают защитниками своих детей, заботясь о них, и к ним относятся с большим уважением. Цель нашего исследования – описать концептуализацию родителей в языковом сознании носителей казахского языка и культуры и определить этническое содержание ценности ата-ана / родители в казахской лингвокультуре. В исследовании использовался комплекс методов, включающий лексикографический, лингвистический, контент- и когнитивный анализ, а также ассоциативный эксперимент, проводившийся среди 563 носителя казахского языка и культуры. Материалы исследования включали словари казахского языка, языковой материал – казахские поговорки и афоризмы, а также ассоциативные реакции респондентов. Результаты показали, что родители в казахской лингвокультуре концептуализируются как любящие и заботливые любимые члены семьи, воспитание которых очень важно для их детей, и имеют большую ценность как богатство и дар. Результаты исследования будут способствовать более глубокому пониманию рассматриваемого понятия, а также его содержания и роли в

казахстанском обществе с психолингвистической точки зрения. Практическая ценность результатов исследования проявится в эффективных межкультурных связях и использовании материалов исследования на лингвистических курсах.

Ключевые слова: языковое сознание, казахская культура, родители, ценность, концептуализация.

Теруге 03.06.2024 ж. жіберілді. Басуға 28.06.2024 ж. қол қойылды.

Электронды басылым

2,57 МБ RAM

Шартты баспа табағы 27,16. Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген: З. Ж. Шокубаева

Корректор: А. Р. Омарова, Нугманова М. М.

Тапсырыс № 4242

Сдано в набор 03.06.2024 г. Подписано в печать 28.06.2024 г.

Электронное издание

2,57 МБ RAM

Усл. печ. л. 27,16. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка: З. Ж. Шокубаева

Корректор: А. Р. Омарова, М. М. Нугманова

Заказ № 4242

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

www.vestnik.tou.edu.kz